

BACHELOROPPGAVE

Kan bruk av dempende strategier føre til redusert bruk av tvang?

Can the use of calming strategies lead to reduced use of coercion?

Daniel Dyrøy Saberi – kandidatnr. 161

Bachelor i barnevern

Fakultet for helse- og sosialvitenskap/Institutt for velferd og deltaking

Veileder: Sollaug Burkeland

Innleveringsdato 23.05.2019

Antall ord: 10 771

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Summary

In this text I have addressed challenges around and reasons for the use of coercion against children and adolescents who lives in child welfare institutions. The question I want to answer is: Can the use of calming strategies lead to reduced use of coercion?

With the concept of calming strategies, I mean the use of other measures and methods that avoid the use of coercion, such as how to behave towards the children without creating fear or resistance. In addition, I have considered two sub-questions that will create a better picture of how this work is in practice; the first is about how the use of coercion affects the children, and the second is with how we can identify triggers that activate children and gets them out of their window of tolerance. These two questions form the structure of my discussion chapter. Early in 2019, a report came out from Forandringsfabrikken Kunnskapssenter which deals with coercion used at institutions. This report has inspired me to write about the subject of coercion used against children and adolescents. The young people in this report describe how they experienced coercive measures against them, and how they affected them in retrospect. I will explain the legal side of child welfare work and how this regulates the work at the institutions. Through the text I will address the understanding of children, what development traumas and trauma are, the child's alarm system, trauma-conscious care and the attachment theory.

The adults must fight for the children so they get to have as good a life as possible, while at the same time the adults must fight the use of coercion. If one is to be able to use such measures in the future, one should also be aware of what the consequences can be.

There is little research on the use of coercion, so this text will be a contribution to the field and hopefully it will lead to increased knowledge about the use of coercion.

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	S. 1
1.2 Sosialfaglig relevans.....	S. 2
1.3 Oppgavens disposisjon.....	S. 2
2. Metodisk innfallsvinkel: å søke etter litteratur	S. 3
2.1 Søkeprosessen og presentasjon av kildene.....	S. 4
2.2 Kildekritikk.....	S.6
3. Forståelse av barn i institusjonsomsorgen	S. 6
3.1 Forståelse av barn.....	S.6
3.2 Den juridiske delen av barnevernsarbeidet.....	S. 8
3.3 Hva er miljøarbeid.....	S. 10
4. Utviklingstraumer og hvordan toleransevinduet påvirker dette	S. 11
4.1 Utvikling av hjernens alarmsystem –hva skjer ...?.....	S. 13
4.2 Traumebevisst omsorg.....	S. 15
4.3 Tilknytningsteori.....	S. 17
5. Dempende strategier og bruk av tvang i barneverninstitusjoner	S. 19
5.1 Hvordan møter vi barnet på institusjoner?.....	S. 19
5.2 Hvordan påvirker tvang barna.....	S. 22
5.3 Identifisering av triggere.....	S. 24
6. Avslutning	S. 26
7. Litteraturliste	S. 27

1. Innledning med temavalg og problemstilling

I denne teksten har jeg tenkt å ta for meg utfordringer rundt og årsaker til bruk av tvang mot barn og ungdommer som bor på institusjoner. Jeg har vært i praksis hvor jeg jobbet på institusjon for ungdom. Gjennom min tid der fikk jeg erfare mange positive stunder sammen med ungdommene, men også negative stunder. De negative stundene var mest preget av ungdommer som falt utenfor sitt toleransevindu (jeg kommer mer inn på toleransevinduet i kapittel 4) og i noen sjeldne tilfeller endte det med en form for tvangsbruk mot dem.

Toleransevindumodellen handler om menneskets aktivering, ikke for høyt og ikke for lavt (Nordanger & Braarud, 2014). Min største utfordring var påvirkningen av tvangsbruken på ungdommene i ettertid. Derfor ønsker jeg gjennom denne teksten å besvare følgende problemstilling:

Kan bruk av dempende strategier føre til redusert bruk av tvang?

Med begrepet dempende strategier mener jeg bruken av andre tiltak og metoder som gjør at en unngår bruk av tvang, for eksempel hvordan man kan opptre overfor barna uten å skape frykt eller motstand. Jeg har i tillegg tatt for meg to underspørsmål som skal skape et bedre bilde av hvordan dette arbeidet er i praksis; det første handler om hvordan tvangsbruk påvirker barna, og det andre tar for seg hvordan vi kan identifisere trigger som aktiverer barna og får dem utenfor sitt toleransevindu. Disse to spørsmålene danner strukturen i drøftingskapittelet mitt.

Å arbeide på institusjon eller andre steder hvor man jobber tett sammen med barna eller ungdommene kan by på mange gode stunder, men også en del utfordringer, blant annet tvangstiltak. Slike tiltak krever god vurdering i forkant og at man har prøvd andre tiltak først. For barna og ungdommene kan tvangstiltak oppleves voldsomme. Om barnet eller ungdommen har opplevd traumer eller utviklingstraumer (jeg kommer mer inn på dette i kapittel 4) kan tvang påføre dem smertefulle tilbakeblikk. Om man skal kunne ha mulighet for å bruke slike tiltak i fremtiden, bør man også være bevisst over hva konsekvensene kan være.

Jeg ble inspirert av en ny rapport som kom ut i 2019 av Forandringsfabrikken Kunnskapssenter som har utført en kvalitativ undersøkelse med intervju av 55 ungdommer rundt om i Norge. Denne rapporten forteller ungdommenes meninger og erfaringer av tvang og den har, som sagt, vært stor inspirasjon for meg i å skrive denne teksten.

1.2 Sosialfaglig relevans

Tidlig i 2019 kom det en rapport fra Forandringsfabrikken Kunnskapssenter som omhandler tvangsbruk på institusjoner. Ungdommene i denne rapporten beskriver hvordan de opplevde tvangstiltak mot seg og hvordan det påvirket dem i ettertid (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 5). Barn som blir plassert på institusjoner har det ofte vanskelig med å håndtere deler av livet og de trenger hjelp av voksne. Alle barn som er plassert på institusjoner, har rett på et så normalt liv som overhodet mulig (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 2). Miljøterapi handler om å legge til rette for at barna får de beste muligheter for utvikling og trygghet (Larsen, 2015, s. 57). De voksne skal kjempe for at barna får et så godt liv som mulig, samtidig skal de voksne bekjempe bruken av tvang (Fellesorganisasjonen [FO], 2015). Alle mennesker ønsker kontroll over sitt eget liv. Vi som voksne på institusjoner må respektere barnas verdier og sammen, med brukermedvirkning, arbeide for en bedre fremtid. Samtidig har vi voksne ansvar for barnas atferd og handlinger som bryter med samfunnets lover og normer (FO, 2015). En etisk utfordring for oss voksne som yrkesutøvere er at vi alltid må være bevisst på vår profesjonelle makt i relasjoner, og hvordan vi påvirker de relasjonene. Denne makten vil påvirke hvordan vi voksne utfører hjelpen, hvordan barna mottar hjelpen og hvordan barna forstår den hjelpen vi ønsker å gi (FO, 2015). Den etiske utfordringer med tvangstiltak derimot går ut på om tvangstiltaket forebygger mer skade enn de skadene og krenkelsen som tvangstiltaket påfører barnet. Om barnet utsetter andre for fare eller ikke forstår de konsekvensene som kommer av egne handlinger, vil tvangstiltaket være etisk forsvarlig. Om tvangstiltak brukes er det viktig med god informasjon til barna og prøve så godt vi kan å skape en dialog som forklarer barnet om tvangsbruken. Dette kan bidra med å redusere den følelsen av krenkelse som barnet vil oppleve (FO, 2015).

1.3 Oppgavens disposisjon

Jeg har valgt å sette opp denne oppgaveteksten med metodekapittel først, og her skal jeg gjøre rede for søkeprosessen etter litteratur og i tillegg komme med kildekritikk. Deretter skal jeg presentere konteksten for det jeg skal skrive om senere, og kapittelet starter med en presentasjon av de voksnes forståelse av barn. Jeg vil forklare den juridiske siden av barnevernsarbeidet og hvordan dette regulerer det arbeidet man gjør på institusjonen. Så vil jeg ta for meg hva miljøterapi er og hvorfor det er sentralt å ha kunnskap om element i miljøterapi i slikt arbeid. Dette er med på å legge rammene for barnevernsarbeid i Norge.

Neste kapittel er et teoretisk kapittel hvor jeg tar for meg hva traumer er og hvordan traumer påvirker barna. Sammen med traumedelen forklarer jeg hva toleransevinduet er og hvordan hjernen er bygd opp. Jeg kommer også inn på alarmsystemet i hjernen. Her viser jeg hvordan trusler oppleves og hva vi voksne må være bevisst på. Deretter har jeg tatt for meg traumebevisst omsorg og hvorfor denne kunnskapen er viktig i arbeid med barn og ungdom. Siste delen av teorikapittelet er tilknytningsteori. Jeg har valgt å ta for meg dette også fordi tilknytning er en vesentlig del av livet. Alle mennesker lever i verden hvor vi er i kontakt med andre mennesker. Siste delen av denne oppgaven er drøftingsdelen hvor jeg tar opp problemstillingen min og underspørsmålene mine, hvor knytter dem til det teoretiske grunnlaget. Avslutningen i denne oppgaven vil være konklusjonen på de funnene jeg har gjort.

Det finnes lite forskning på bruk av tvang, så denne teksten vil være et bidrag til feltet og forhåpentligvis vil den føre til økt kunnskap rundt bruken av tvang.

2. Metodisk innfallsvinkel: å søke etter litteratur

En metode vil være et redskap i jakten på ny kunnskap. Metodisk valg skal også veilede oss for hvordan vi skal gjennomføre en undersøkelse (Dalland, 2012, s. 110-111). Hvordan man velger å gå fremover for å kunne besvare et problem eller et spørsmål vil være et metodisk valg. Et problem eller et spørsmål som man ønsker å kunne besvare vil ha en del ulike fremgangsmåter. Å velge en metode betyr at en også må reflektere over de valgene man tar og redegjøre for dem hele veien (Dalland, 2012, s. 110-114).

Som metode har jeg valgt å fokusere på litteraturstudie, hvor jeg altså samler inn sekundærdata, og hvor jeg studerer og analyserer andres artikler, forskning og rapporter (Dalland, 2012, s. 79). Min problemstilling og underspørsmål retter seg mot tvangsbruk i barnevernet. Mitt ønske er å kunne redusere bruken av tvang ved å ty til dempende strategier. Jeg vil også legge til grunn den juridiske delen av barnevernsarbeid. Her vil jeg bruke lovdata som kilde.

Videre i teksten vil jeg kun nevne ordet «barna», bortsett fra der jeg viser til artikler og rapporter som omhandler ungdom spesifikt. «Ungdommer» og «unge» vil bli en underkategori av ordet «barna».

2.1 Søkeprosessen og presentasjon av kildene

For beskrivelser av metode og kildekritikk har jeg valgt å bruke boken fra Olav Dalland – Metode og oppgaveskriving (2012). Som nevnt har jeg også hentet frem Forandringsfabrikken Kunnskapssenters rapport fra januar 2019. Denne rapporten er ikke brukt som et teoretisk grunnlag, men bakgrunnsbilde i drøftingsdelen.

I mitt litteratursøk har jeg valgt å forholde meg til Oria sin database sin database. I Orias database har jeg holdt meg innenfor HVL sitt bibliotek. Søkene jeg foretok meg gjennom innhenting av litteratur bestod av ord som: «utviklingstraumer», «traumer», «Howard Bath», «integritet», «rettssikkerhet», «behandling», «toleransevinduet», «barnevern», «institusjon», «Susan Hart», «psykologi» og «tvang». Jeg brukte ordene i forskjellige kombinasjoner og på norsk og engelsk. Resultatene jeg fikk var mange. Jeg valgte deretter å snevre inn antall treff gjennom å redusere utgivelsesdatoen inntil fem år fra 2019 og i tillegg huket jeg av kun fagfelleverderte utgivelser. Som et resultat av alt dette kom jeg frem til en del artikler som jeg har valgt ut.

Howard Baths artikkel om de tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg (2015) er grunnleggende i forståelsen av hva sårbare og traumatiserte barn trenger for å kunne starte en helbredende prosess. Sammen med Baths artikkel fant jeg også en artikkel som er skrevet av Nordanger og Braarud (2014), som tar for seg regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell i en ny traumepsykologi. Denne artikkelen beskriver mye det samme som Bath også har skrevet, men med et unntak. I Nordanger og Braaruds artikkel beskriver de hva toleransevinduet er og hvordan dette er med på å formidle informasjon og kunnskap om hvordan en kan bedre forstå samregulering og dens mål. I tillegg til det har jeg funnet en artikkel fra Susan Hart og Stine Lindahl Johansen, Zones of Proximal Emotional Development - Psychotherapy Within a Neuroaffective Perspective (2018). Deres artikkel forklarer hvordan hjernen til et barn er bygd opp og hvordan de forskjellige hjernedelene utvikler barnet. Det jeg fant å kunne knytte til oppgaven min, er oppbygningen av hjernen, som samsvarer med artikkelen til Nordanger og Braarud. Jeg ønsker å ha en bedre forståelse av oppbygningen og utviklingen av barns hjerne slik at vi får en bedre forståelse av hvordan vi best kan ivareta barnet i vanskelige situasjoner.

Videre i søkene mine for litteratur kom jeg over en artikkel som er skrevet av Monika Reime «Mellom uansvarlig og kompetent – forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner» (2017). Reime setter lys på de voksnes forståelse av tvang og bruken

av den. Reime utførte kvalitative undersøkelser hvor hun intervjuet 21 voksne som jobber på seks forskjellige barneverninstitusjoner for barn med alvorlig rus- og atferdsproblemer. Kvalitativ undersøkelse går ut på å kunne ta opp informantenes meninger og erfaringer (data) (Dalland, 2012, s. 112). I motsetning til kvantitativ undersøkelse hvor data blir mer målbare. Kvalitativ undersøkelse lar oss kunne gå i dybden om et tema og får en mer deltakelsesfølelse, hvor forskeren har mulighet til å se fenomener innefra og kjenner påvirkninger. Kvantitativ undersøkelse går mer i bredden, men kan ha langt flere deltakere. Her vil forskeren kunne se fenomener utenifra og er mer nøytral (Dalland, 2012, s. 112-113).

En annen artikkel jeg har valgt, er basert på en undersøkelse utført året før av Ulset og Tjelflaot, «Ikke et sted å kalle et hjem? – betydningen av tvangsbruk ved opphold i barneverninstitusjoner» (2013). De har, som Reime, utført en kvalitativ undersøkelse med intervju av 11 ungdommer som bor på institusjoner.

Jeg har valgt ut en bok fra Øyvind Kvello, Barn i risiko – skadelige omsorgssituasjoner (2015), for å belyse tilknytningsteori. Videre har jeg funnet en bok skrevet Sommerschild, Garløv, Grøholt og Weidle, Lærebok i barnepsykiatri (2015), som jeg fant nyttig i forhold til utviklingstraumer og tilknytningsteori.

I kapittelet om miljøarbeid har jeg valgt å ikke bruke Oria som søkemotor, men i stedet anvende pensumbøker som kilder. Terje Halvorsens bok, Miljøarbeid – teori og praksis (2006), omhandler både den teoretiske og praktiske delen i miljøarbeid. Amble og Dahl-Johansens bok, Miljøterapi som behandling – ved komplekse traumer hos barn og unge (2016), tar også for seg miljøterapi i et traumesensitivt perspektiv. Erik Larsens bok, Miljøterapi med barn og unge – organisasjonen som terapeut (2015), omhandler også miljøterapeutisk arbeid, men med fokus på den miljøterapeutiske organisasjonen.

Når en skal skrive om tvangsbruk overfor barn og unge er det nødvendig å ha kjennskap til og forståelse av hva lover og forskrifter sier om vår anledning til bruk av tvang. Av den grunn har jeg tatt for meg Rettighetsforskriften og retningslinjene til den, i tillegg til Lov om barneverntjenester (Barnevernloven), Lov om barn og foreldre (barneloven), FNs Barnevernkonvensjon og Fellesorganisasjonen sitt yrkesetiske dokument.

2.2 Kildekritikk

Artikler og undersøkelser kan anses som validert om det som skal undersøkes eller besvares er relevant og gyldig. Validitet betyr altså relevans og gyldighet (Dalland, 2012, s. 52).

Problemstillingen min ser jeg på som gyldig i barneverninstitusjoner og dermed ser jeg etter datamaterialer som er relevante til min oppgave. De funnene jeg har valgt meg ut ser jeg på som relevant til drøftingen av min problemstilling. Samtidig har jeg vært oppmerksom på utgivelsesdato og holdt meg til artikler som ikke er eldre enn fem år. Jeg har valgt en artikkel som er eldre men jeg har tatt den med på grunn av en mulig tidsendring og om det eventuelt kan ha skjedd forandringer i feltet. Alle artiklene jeg har valgt er fagfellevurdert. Bøkene jeg har valgt er pensumbøker fra studiet og noen lånt fra skolebiblioteket.

3. Forståelse av barn i institusjonsomsorgen

Dette kapittelet tar først for seg en forståelse av barn, jeg går også gjennom det juridiske grunnlaget for institusjonsomsorgen i Norge og jeg presenterer også miljøarbeid som fenomen i Norge. Dette er en litteraturgjennomgang som utgjør en nødvendig ramme for å forstå senere diskusjoner. Dette er altså konteksten for oppgaven min.

3.1 Forståelse av barn

Alt barnevernsarbeid skal være fundamentert på hva som er barnets beste (Barnevernloven 1992, § 4-1). En kan lett gå i fellen og rangere foreldres interesse foran barnas. Ifølge Kvello (2015) er det godt barnevern først når en har barnet øverst i lojalitetshierarkiet. En kan likevel jobbe parallelt med hensyn til alle parter.

En del av de barna som er plassert på institusjoner hjemlet i Barnevernloven (for eksempel §4-24, plassering på institusjon uten samtykke eller §4-26, frivillig plassering på institusjon) har ikke hatt muligheten til å tilegne seg nok kunnskap, verken om seg selv eller annet, for å kunne oppfattes som et kompetent menneske. Dermed fører dette til at de fleste barna faller under samme merkelapp; som mer inkompetente, umodne, og impulsive enn barn som ikke har hatt samme belastninger, og miljøarbeiderne tenker gjerne at de ikke vet sitt eget beste (Reime, 2017, s. 12). Basert på forståelsen av en av Reimes informanter vil det være antakelser om at barn som vokser opp under harde tilværelser vil kunne trenge hardere tiltak

eller virkemidler om man skal klare å nå igjennom til dem, og for å kunne gjøre framskritt. Slike tiltak kan for eksempel være strengere grenser og regler (Reime, 2017, s. 8).

Det er helt klart mange forskjellige meninger fra de voksnes perspektiver om hva som er bra eller dårlig, hva som fungerer og ikke fungerer. Men til syvende og sist må en ta hensyn til hva barnet ønsker og trenger. Det finnes ingen andre enn barnet selv som er ekspert på sitt eget liv, derfor må brukermedvirkning stå sentralt sterkt i alle saker hvor barnet selv bidrar til egen behandling. Dette er altså min egen tolkning, men barnas rett til brukermedvirkning er også sikret i loven (Barnevernloven, 1992, § 1-6). I boken fra Jensen og Ulleberg (2015) siterer de definisjonen til brukermedvirkning fra Stortingsmelding nr. 34: «*De som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbud*» (Jensen & Ulleberg, 2015, s. 201). Altså brukermedvirkning i barnevernet, institusjon og lignende er preget av at barnet får være med i avgjørelser som angår ham eller henne.

I Reime's artikkel kommer det tydelig frem at de voksne ofte har to syn på barnet: «det kompetente barnet» og «det uansvarlige barnet». Oftest dominerer synet på «det uansvarlige barnet» på grunn av de gamle tradisjonelle forståelsene av at barn er sårbare. Spesielt når barnet har utfordrende rusproblematikk eller andre utfordringer som har preget deres oppvekst. Det blir da vanligere å ta kontroll over dem, da de fleste voksne mener de er for uansvarlig for å ta hånd om seg selv. Hvordan de voksne forstår barna, og hvilke meninger og motiver de legger barnas atferd, vil ha noe å si om hvordan man håndterer barn og barns rettigheter (Reime, 2017, s. 15). Rettighetsforskriften skal være et styringsdokument for alt barnevernsarbeid på institusjoner og skal verne barns rettigheter. Men gjennom Reimes artikkel om voksnes perspektiv på barn blir Rettighetsforskriften satt som en ekstra utfordring. Synet på «uansvarlige barnet» står sterkere enn «det kompetente barnet» og mange voksne mener det blir vanskelig å vise hensyn til begge sidene (Reime, 2017, s. 8). «Det uansvarlige barnet» trenger omsorg og beskyttelse, og da faller hensynet om å hele tiden informere barna om deres rettigheter utenfor. Barn som er plassert på tvang er plassert gjerne oftest på grunn av rusproblematikk eller atferdsutfordringer. De barna vil kunne trenge, mener mange voksne, kontroll og grensesetting (Reime, 2017, s. 15). I drøftingskapittelet (kapittel 5) skal jeg problematisere dette ved å ta for med de to forskjellige måtene å se barnet på.

3.2 Den juridiske delen av barnevernsarbeidet

Barn som bor på institusjon har rettigheter som vi voksne skal ivareta. Barna skal også kunne fritt kontakte Fylkesmannen når de mener seg uriktig behandlet. Fylkesmannen har ansvar for å føre tilsyn med alle barneverninstitusjoner (Forskrift om tilsyn med barneverninstitusjoner, 2003, § 3). Det er viktig med en åpen kommunikasjon med god informasjon til barn.

Informasjon om deres rettigheter skal alltid ligge tilgjengelig for dem, og om de ønsker å kontakte barneverntjenesten, advokat eller tilsynsinstansen, skal selvfølgelig også dette ligge tilgjengelig for dem (Rettighetsforskriften, 2011, § 7).

FNs Barnekonvensjon ligger til grunn for annen norsk lovgivning på området. Konvensjonen ble vedtatt i 1989 av FNs generalforsamling og trådte i kraft i 1990. Konvensjonen ble ratifisert i Norge i januar 1991 (Strand, 2017), og tas opp i norsk lovgivning som gjelder barn og deres rettigheter. Noen av artiklene i konvensjonen retter seg mer direkte inn mot hvordan norsk barnevern skal ivareta barnets rettigheter. Artikkel 3 fastslår at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører dem. Artikkel 12 sier at barnet har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter og disse skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet, og artikkel 13 omhandler barnets rett til ytringsfrihet (FNs konvensjon om barns rettigheter, 1989). Jeg vil nevne spesielt ledd 1 og 2 artikkel 20 som sier: «Et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillattes å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten.» Og «I samsvar med sin nasjonale lovgivning skal partene sikre alternativ omsorg for et slikt barn.» (FNs konvensjon om barns rettigheter, 1989, art. 20). Dette regulerer norsk barneverns ansvar for barn som ikke kan bo hjemme under skadelige omstendigheter. Artikkel 9 i Barnekonvensjonen sier at den norske stat ikke kan gripe inn i familier mot deres vilje uten at det fins lovmessig hjemmel for det (FNs konvensjon om barns rettigheter, 1989, art. 9).

Som tidligere nevnt har Lov om barneverntjenester (Barnevernloven) tatt opp i seg prinsippene fra FNs Barnekonvensjon. Lovens formål (§ 1-1) sier at barn som lever forhold som kan skade deres helse og utvikling skal få hjelp til rett tid. De skal også gis kjærlighet, trygghet og omsorg (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Det er utarbeidet en forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (Rettighetsforskriften). Rettighetsforskriften er laget for å ivareta barns rettigheter, gi forsvarlig omsorg, vern, trygg og god utvikling, opplevelse av mestring, stabil voksen kontakt, å bli sett, hørt og ikke minst

lære barna respekt og toleranse når de er plassert på institusjoner (Rettighetsforskriften, 2011, § 1).

Min problemstilling fokuserer på anvendelsen av tvang mot barna. For å beskytte barna mot voldsomme tiltak som tvangsbruk, som kan påføre større skade enn hva den opprinnelig ønsker å unngå, er det nødvendig å ha lover tilstede som regulerer de ansattes handlingsrom. Paragraf 12 i Rettighetsforskriften sier tydelig at tvang ikke skal brukes mot barn før andre tiltak er prøvd først, strategier som demper en utfordrende situasjon eller som unngår eskalering av en situasjon. Om tvang blir brukt, skal det ikke overgå det som er nødvendig (Rettighetsforskriften, 2011, § 12). I akutte faresituasjoner gjelder det samme. Om alle andre tiltak har vist seg å være nytteløse og det er fare for skade på person, andre eller eiendom kan tvang iverksettes, men skal ikke gå utover det som er nødvendig for å avverge faren (Rettighetsforskriften, 2011, § 14). Forskriften skiller i noen grad mellom ulike grunnlag barna er plassert på, og det er særskilte regler for barn som er plassert i institusjon etter §§ 4-24, plassering uten samtykke, og 4-26, frivillig plassering (Rettighetsforskriften, 2011, kapittel 4). Jeg velger å ikke vektlegge videre denne forskjellen i anledning til å bruke tvang, da jeg er ute etter den generelle bruken og opplevelsen av tvang.

Ulike tvangsmidler er beskrevet i Rettighetsforskriften som for eksempel tvang i akutte faresituasjoner, kroppsvisitasjon, ransaking av rom og eiendeler, rusmiddeltesting, begrensninger i bevegelsesfrihet innenfor og utenfor institusjonens område og tilbakeføring ved rømming. Fysisk straff, annen form for straff eller tvangsmedisinering er uansett ikke tillatt (Rettighetsforskriften, 2011, §§ 13, 14, 15, 16, 19, 25, 20 og 22)

Som jeg har nevnt har barnevernloven tatt opp i seg prinsipper fra FNs Barnekonvensjon og utarbeidet et sett med lover som er med å regulere barneverntjenestens arbeid i Norge. Paragraf 4-1 i Barnevernloven tar opp i seg artikkel 3 fra FNs Barnekonvensjon. Her skal barnets beste alltid bli tillagt avgjørende vekt når det gjelder å finne tiltak for barnet (Barnevernloven, 1992, § 4-1). Det samme gjelder for Barnevernloven § 1-6. Barnet har rett til medvirkning i saker som berører ham eller henne. Dette blir vurdert ut fra barnets alder og modenhet. Og barnet skal få informasjon slik at han eller hun kan danne sine egne synspunkter (Barnevernloven, 1992, § 1-6).

I neste del skal jeg forklare grunnleggende elementer i miljøarbeid. Det handler om å gi barn og ungdommer trygghet, gode oppvekstbetingelser og å skape et miljø hvor bruk av tvang kan reduseres.

3.3 Hva er miljøarbeid?

En miljøarbeider sin jobb er mye likt det en forelder utøver av omsorg og oppdragelse for sine barn. Forskjellen mellom dem er at en miljøarbeider jobber med å rette opp feilutvikling, dekke behov som ikke har blitt dekket tidligere i livet og kompensere for manglende læring (Halvorsen, 2006, s. 61). Barn som har pådratt seg utviklingstraumer tidligere i livet har behov for hjelp slik at de kan bearbeide disse følelsene og opplevelsene de har inni seg. Et traume er skade eller belastninger på kroppen eller psyken som påføres utenifra (Malt, 2018). Dette skal jeg definere nærmere i neste kapittel.

Erik Larsen beskriver miljøterapi ganske enkelt som en todelt begrepsforståelse av miljødelen og terapidelen. Miljødelen handler om å kunne legge til rette for, mens terapidelen handler om utvikling og forandring. Kort oppfattet kan man forstå begrepet miljøterapi som «å legge til rette eller organisere slik at forandring og utvikling blir mulig» (Larsen, 2015, s. 23).

Arbeidet til en miljøterapeut som tidligere nevnt er mye likt som en forelder. Den terapeutiske delen av jobben kommer inn i samtalene med barna. Miljøterapeuten må alltid være «på» og se etter anledninger hvor de kan ha mulighet til dialog. Noen samtaler kan handle om hverdagslige ting som å kjøpe nytt utstyr eller lignende. Mens andre samtaler handler mer om utfordringer og problemer for barnet. Det er disse samtalene som er viktig. Hver dag er forskjellig, og det inkluderer også samtalekvaliteten. Miljøterapeutene må kunne tilpasse atferden sin fra dag til dag, med hvert enkelt barn. Et barn kan ha veldig mye å si den ene dagen, mens andre dager ønsker ikke barnet å si noe som helst. I slike situasjoner er det viktig at miljøterapeuter aksepterer det. Det er slike samtaler med barna som er tillitsbyggende (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 40).

På bakgrunn av min problemstilling ser jeg det viktig med en teoretisk del som forklarer hva traumer er og hvorfor det er viktig å tenke på dempende strategier før man anvender tvang. I det neste kapittelet kommer jeg innpå begreper som toleransevinduet, alarmsystemet og den tredelte oppbygningen av hjernen. De teoretiske begrepene jeg beskriver i kapittel fire skal anvendes når jeg senere drøfter problemstillingen min.

4. Utviklingstraumer og hvordan toleransevinduet påvirker dette

Traumer kan kort beskrives som skremmende opplevelser for et individ. Konsekvensene for et traume eller traumer kommer an på når det traumet skjedde, altså når i utviklingsnivået barnet befant seg når traumet eller traumene oppstod, traumets karakter og innhold. Det kommer også an på hvor lenge traumet varte og om det gjentok seg over tid. Bath beskriver traumer som to typer. Type én traume er når en person blir utsatt for en traumatiserende hendelse. Type to traume, eller komplekse traumer, vil være en person som blir utsatt flere traumatiserende hendelser over en lengre periode (Bath, 2015, s. 2). Barn som ikke har fått hjelp av voksne til å avtraumatisere dem vil få fremtidige problemer og de vil stadig leve traumet eller traumene om igjen (Larsen, 2015, s. 34). Mange barn har opplevd hendelser eller situasjoner som er traumatiserende. Minnene som blir tatt opp av slike hendelser lagres da i det limbiske system (emosjonshjernen) for bearbeidelse (Sommerschild, Garløv, Grøholt & Weidle, 2015, s. 43). Jeg vil komme mer innpå det limbiske systemet lengre nede i kapittelet. Traumatiske hendelser vil også kunne øke muligheten for andre psykiske lidelser som angst og depresjon, grunnet risiko for utvikling av en mer vedvarende stressreaksjon. Traumatiserte barn vil i tillegg ha en økt mulighet for å utvikle posttraumatisk stress syndrom (PTSD). I boken til Sommerschild et al., beskriver de PTSD som «en forsinket eller langvarig reaksjon på en belastende livshendelse eller situasjon av usedvanlig alvorlig truende eller katastrofal art som mest sannsynlig ville fremkalt sterkt ubehag hos de fleste» (Sommerschild et al., 2015, s. 145). Barn med PTSD vil aktivt prøve å unngå de triggerne som utløser alarmen deres, de vil ha flashbacks og mareritt om hendelsen(e) og ha konsentrasjonsvansker (Sommerschild et al., 2015, s. 145). Forskjellen mellom PTSD-behandling og traumebevisst omsorg, som jeg vil komme mer innpå seinere, er at barn med PTSD vil bli eksponert for den traumatiske hendelsen over tid, mens traumebevisst omsorg vil skjerme barna mot eksponering. Omsorgsgiverne er med å hjelpe barnet til å utvikle sitt reguleringssystem, og traumatiske opplevelser er med på å utvikle alarmsystemet til barnet. Om det er svikt i forholdet mellom disse to er barnet i fare for å utvikle utviklingstraumer (Nordanger & Braarud, 2014, s. 6).

I traumebevisst omsorg skal barnet trygges fremfor alt. Å ta tak i den traumatiske hendelsen(e) vil ikke bli gjort før de tre grunnpilarene er på plass og barnet har kommet et stykke i behandlingen sin. I traumebevisst behandling skal forebygging prioriteres fremfor eksponering. Traumebevisst omsorg vil jeg som sagt komme mer innpå senere i kapittel 4.2. For at en traumatisk hendelse skal sette «arr» i hjernen må hendelsen være av en ekstrem art,

opplevd mindre traumer gjentatte ganger over lang tid eller ha blitt plaget av angst tidligere. Barn som har opplevd situasjoner som mishandling og overgrep vil ha varige spor i hjernen. Dette vil også prege deres utvikling av atferd, personlighet og følelsesliv (Sommerschild et al., 2015, s. 43). Dette utfordrer miljøarbeidet knyttet til disse barna på en barneverninstitusjon.

Det har blitt gjort mye forskning på hjernen og dens utvikling de siste årene, og forskere som for eksempel Daniel Siegel og Dag Ø. Nordanger, har funnet det praktisk å beskrive hjernen som delt i tre (Youtube, 2014). Hjernen er den mest viktigste organet i menneskekroppen. Det er da også viktig at et barn får trygge omsorgsrammer og gode omsorgspersoner som har ressurser til å kunne stimulere barnet og dets hjerne best mulig. Hjernen vår er bruksavhengig, med det mener jeg at vi må hele tiden bruke hjernen vår for å kunne stimulere den og utvikle den, og forme den (Nordanger & Braarud, 2014, 4).

Jeg ser det nødvendig å inkludere hjernens oppbygning og utvikling for min problemstilling da følelser og erfaringer blir lagret der. De tre delene av hjernen er overlevelseshjernen (hjernestammen og lillehjernen), emosjonshjernen (det limbiske system) og logikkhjernen (neokorteks, prefrontal korteks). Overlevelseshjernen styrer kroppens blodtrykk, pust, hjerterytme og andre reflekser (Nordanger & Braarud, 2014, s. 4). Over hjernestammen ligger emosjonshjernen som beskytter overlevelseshjernen. Denne styrer kroppens følelser som sinne, glede, behag og tristhet (Hart & Jacobsen, 2018, s. 8). Når barnet er rundt 2-3 måneder gammel begynner det limbiske system å modne. Det er da viktig under denne perioden å stimulere barnets følelser og responser. Når barnet er 9-12 måneder gammel er det limbiske system fullt aktivt (Hart & Jacobsen, 2018, s. 8)

Når det limbiske system modnes begynner omsorgsgiverne å ha såkalte proto-samtaler med barnet. Proto-samtaler vil si omsorgsgivere har en interaksjon med barnet gjennom samregulering av følelser og affekter, altså nonverbale samtaler. Den nonverbale affektive samreguleringen med barnet legger til grunn det spesifikke tilknytningsmønsteret som barnet seinere vil vise (Hart & Jacobsen, 2018, s. 8). Å kunne tillære seg, adoptere, andres perspektiver er vesentlig i utviklingen av empati og sympati, og er linket til utviklingen av uselvishet, moraliteten og lavere risiko for aggresjon. Om omsorgsgivere ikke klarer eller ikke er i stand til å etablere en intersubjektiv tilknytning til barnet, vil det barnet kunne utvikle angst og andre defensive selvbeskyttelsesstrategier (Hart & Jacobsen, 2018, s. 8-9). Dette gir igjen utfordringer om barnet plasseres på en barneverninstitusjon og får nye omsorgsgivere i hverdagen.

Til slutt ligger logikkhjernen over dem igjen og beskytter overlevelseshjernen og emosjonshjernen. Logikkhjernen styrer vår bevissthet, motoriske handlinger, refleksjonsevnen og språket vårt (Nordanger & Braarud, 2014, s. 4). Sammen med logikkhjernen ligger prefrontal korteks. Prefrontal korteks hjelper oss med å styre våre impulser, også motoriske handlinger, og lage meninger utfra situasjoner eller hendelser som vi observerer. Prefrontal korteks utvikler seg ganske seint, og er ikke fullt modent før sein ungdomstid. Sammen med emosjonshjernen hjelper også prefrontal korteks med å kontrollere følelsesmessig stabilitet. Utvikling av prefrontal korteks gir mennesker evnen til å kunne reflektere over andres og egne følelser, tanker og handlinger. Med andre ord gir utviklingen av prefrontal korteks mennesker evnen til å kunne mentalisere (Hart & Jacobsen, 2018, s. 9).

På bakgrunn av denne kunnskapen jeg har presentert her er det sannsynlig at barn på institusjon vil kunne utvikle angstlignende symptomer om de utsettes for krenkelser eller unødvendig bruk av tvang. Bruk av tvang i barnevernsarbeid kan ses på som nødvendig i noen tilfeller, men det er vår jobb og plikt til å prøve andre mulige tiltak før denne formen for handling blir iverksatt (Rettighetsforskriften, 2011, §§ 12 og 13).

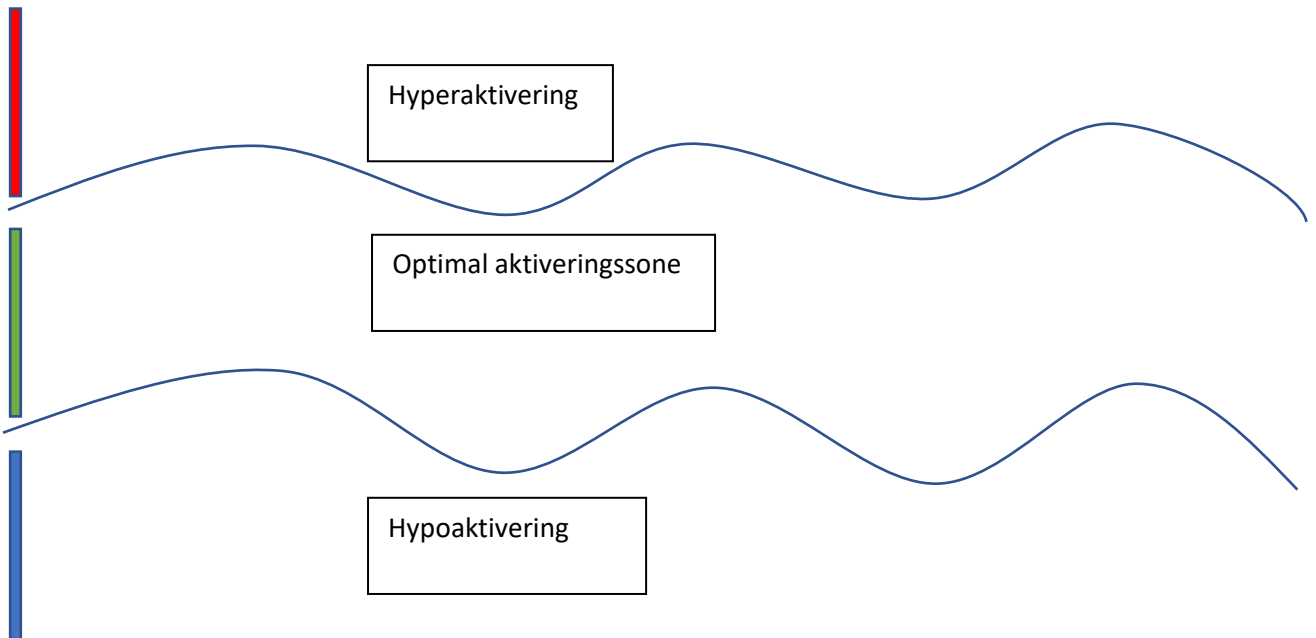
4.1 Utvikling av hjernens alarmsystem – hva skjer når det ikke virker som det skal?

Ettersom jeg nå har forklart hva traumer er og hvordan man best kan visualisere hjernens tredeling, må jeg også ta med hjernens alarmsystem.

I Emosjonshjernen sitter noe som blir kalt amygdala. Amygdala styrer hvordan trusler blir registrert i hjernen (Nordanger & Braarud, 2014, s. 5). Om en trussel oppstår, reagerer amygdala umiddelbart. Det neste som skjer er at trusselen blir «videresendt» til hippokampus hvor erfaringer blir «lagret». Dette skjer fordi når vi møter nye trusler kan vi vurdere de nye truslene bedre med kunnskap basert på tidligere erfaringer. Hippokampus ligger også i emosjonshjernen. Siste stoppestedet for alarmsystemet er prefrontal korteks. Denne ligger helt fremme i hjernen. Prefrontal korteks gjør at nye trusler blir ilagt mening og vi kan ved denne hjelpen logisk tenke rundt den nye trusselen. For eksempel om en venn vil skremme deg, vil alarmsystemet gå av når du blir skremt, men når du ser hva som skremte deg vil du med en gang bli rolig igjen fordi du gjenkjente trusselen som ufarlig og prefrontal korteks gjorde at du logisk kunne vurdere trusselen (Nordanger & Braarud, 2014, s. 5).

Barn som har blitt utsatt for traumer eller omsorgssvikt gjennom oppveksten vil som oftest ha et lite toleransevindu. For å forstå hva toleransevinduet er har jeg laget en tegning under som illustrerer toleransevinduet.

Barn som befinner seg i sonen hyperaktivering har økt puls og gjerne er anspent, spente muskler. Barn som befinner seg i sonen hypoaktivering vil oppleves motsatt. De har en redusert puls, og kan oppleves som passive, lite kontakt osv. Alle mennesker, ja barn også, er ulike og det gjelder også hvordan man skal kunne klare å aktivere et barn. Enten det er snakk om å hjelpe et barn ned fra hyper til optimal, eller om det er snakk om å hjelpe et barn opp fra hypo til optimal (Nordanger & Braarud, 2014, s. 3). Området som er mellom disse to sonene kalles toleransevinduet. Innenfor dette området vil barn være i en optimal aktiveringstilstand for å tilegne seg læring og oppmerksomheten er til stede (Nordanger & Braarud, 2014, s. 3). For å kunne besvare problemstillingen ser jeg det er hensiktsmessig å redegjøre hva som foregår i hjernen til et barn som oppleves å være utagerende, «hypo» eller «hyper», og hvordan man i teorien skal hjelpe barnet å komme seg inn igjen til det optimale vinduet.

Når en trussel oppstår og alarmsystemet ikke er godt nok utviklet vil et barn reagere med en av tre handlinger: flykte, kjempe eller immobilisering (Nordanger & Braarud, 2014, s. 7).

Småbarn trenger bistand fra omsorgspersonen sine for å kunne regulere alarmsystemet sitt da de ikke har rukket å utvikle det selv. Toleransevinduet deres er også ganske smalt. Som nevnt tidligere er hjernen bruksavhengig og det gjelder også alarmsystemet og toleransevinduet, barnet må stimuleres for å kunne utvikles. Omsorgspersonene må hjelpe barnet i tidlig alder med å regulere hvilke trusler som er farlige og hvilke som ikke er det. De må være barnets prefrontale korteks og hippokampus (Nordanger & Braarud, 2014, s. 6).

Hvem som påfører barnet traumatiske opplevelser kan være hvem som helst. Det er ikke slik at det alltid er foreldrene eller omsorgspersonene. Men omsorgspersonene kan også mangle egenskapen til å ta vare på, og regulere barnet sitt når alarmsystemet er aktivert. Uten en andre-regulering vil barnet sitte fast i en konstant tilstand av alarm. Barn som ikke klarer å komme seg ut av en alarmtilstand vil etter hvert utvikle et hypersensitivt alarmsystem, med det mener jeg at alarmsystemet vil ofte aktivere seg av helt ufarlige ting, og i situasjoner hvor det gjerne ikke passer inn (Bath, 2015, s. 3). Barnet lever i en konstant stressituasjon. Men det stopper ikke der, barnet vil også ha et underutviklet og svakt reguleringsystem. De vil hele tiden være på vakt, pluss at de har mange følelser i kroppen som de ikke vet hva de skal gjøre med, fordi de ikke hadde noen der i utgangspunktet som kunne vise dem veien (Nordanger & Braarud, 2015, s. 6). Dersom barn og ungdommer har slike erfaringer er det viktig at miljøarbeideren er bevisst på dette slik at barna og ungdommene kan hjelpes til å regulere følelser og holdes innenfor toleransevinduet. Bruk av tvang er et virkemiddel som kan være potensielt skadelig for traumeutsatte barn og ungdom.

Til nå har jeg presentert den teoretiske delen av hvordan hjernen utvikler seg. Tredelingen av hjernen hjelper forståelsen av hvorfor barn kan bli aktivert og hvordan man kan observere det. Jeg har også tatt for meg barns alarmsystem og hvordan den fungerer og hvorfor. Min problemstilling omhandler tvang og hvordan man skal minimere bruken av det. Jo bedre forståelse vi har av barn og utviklingen av deres hjerner, jo bedre er vi i stand til å hjelpe dem.

4.2 Traumebevisst omsorg

Å arbeide med barn innebærer at man hele tiden er oppmerksom på at vi ikke vet alt om barna. Det er mye i historien deres som de ikke har fortalt. Av den grunn må vi også være bevisst over våre handlinger og holdninger (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 68). Barn som har opplevd sviktende omsorg og utviklingstraumer vil ha vansker med å sette ord på følelsene sine. Mye på grunn av at de må gjenoppleve situasjonene, som de helst ikke vil. Av

den grunn ser jeg det er viktig med et teoretisk kapittel om hvordan man best arbeider med barn som har opplevd traumer og utviklingstraumer.

De tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg er følelsesregulering, trygghet og relasjon (Bath, 2015, s. 2). I samspill med et barn som er traumatisert må vi kunne bistå med et trygt sted for barnet. Om barnet faller utenfor toleransevinduet må vi kunne hjelpe barnet med å regulere seg inn igjen, og vi må være der for barnet, bygge en relasjon med dem. Gjennom en slik relasjon vil en også lære viktig informasjon om barnet. Hva som påvirker barnet til å gå opp eller ned fra toleransevinduet (hyper eller hypo), hva vi må ta hensyn til, og selvfølgelig hvordan vi best kan hjelpe barnet inn igjen. Nordanger og Braarud sin artikkel (2014) forklarer at begrepet toleransevindu kan bli brukt som et felles begrep som bistår hjelperne som gjerne ofte kommer fra forskjellige faglige ståsteder. Begrepet blir brukt som en fellesbetegnelse med felles mål. I traumebevisst omsorgsarbeid jobber man for å kunne unngå alarmaktivering hos barn, slik at tøffere tiltak ikke vil være nødvendig og vi kan heller ty til tiltak som demper deres aktiveringsnivå eller øker (hyper eller hypo). De tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg er trygghet, relasjonsbygging og følelsesregulering. Bath (2015) bruker ordet «takle», men jeg har valgt å bruke følelsesregulering da vi i samspill med et barn som er hypo- eller hyperaktivert må kunne bistå barnet med å regulere seg inn igjen. Bath (2015) nevner ikke i artikkelen noe om toleransevinduet, i stedet bruker han begrepet samregulering. Et barn som er utsatt for omsorgssvikt og har blitt påført traumer vil kunne trenge mer hjelp enn de få timene med terapeuter. Bath (2015) har derfor skrevet en artikkel med en overskrift «Helbredelse i de andre 23 timene» som setter lys på nettopp dette. De vil kunne trenge hjelp alle timene i døgnet, og ikke bare den ene; på alle arenaer i livet og ikke bare i terapirommet.

Dette er også essensen i miljøarbeid. Dette vil selvfølgelig inkludere alle mennesker barnet har kontakt med gjennom en dag. Det viser seg at mange mennesker opplever bedring fra traumer gjennom støtte og hjelp fra familie, venner og andre rundt seg. Derfor er det viktig å kunne arbeide terapeutisk på institusjoner hvor de i første grad tenker på å skape trygghet for barnet (Bath, 2015, s. 2).

Den første pilaren, trygghet, setter fokuset på miljøet hvor barnet befinner seg; trygge rammer hvor barnet kan roe seg selv og arbeide med normale dagligdagse aktiviteter. Dette er grunnleggende i traumebevisst omsorgsarbeid, den helbredende prosessen starter ikke før elementet av trygg atmosfære er på plass (Bath, 2015, s. 2). Jeg nevnte i kapitlet over om barn som har et hypersensitivt alarmsystem. Å trygge omgivelsene til barnet og hjelpe barnet med å finne roen vil hjelpe videre arbeid sammen da de er mer mottakelig for hjelp når de ikke er i

en konstant alarmtilstand. Trygghet kommer ikke bare av å gjøre omgivelsene til barnet trygg. Det inkluderer trygge voksne som aksepterer barnet, viser barmhjertighet og som arbeider empatisk med barnet. Voksne som viser slike holdninger vil kunne skape trygge tilknytninger til barnet som vil hjelpe å bevare roen (Bath, 2015, s. 3).

Den andre pilaren, relasjonsbygging, setter fokuset mer over på relasjoner med troverdige voksne. Men de trenger også andre relasjoner enn kun de voksne som arbeider på institusjonen. Selv om de er plassert på institusjon hjemlet i Barnevernloven (§ 4-24 eller 4-26), har barnet behov for andre aktiviteter og mennesker utenfor institusjonen. Det kan være idrettslag, nærmiljø og skolen. Relasjoner til andre mennesker er med på å utvikle oss som person og baner videre veien for hvem vi er og blir. Derfor er relasjonsbygging svært viktig i traumebevisst omsorgsarbeid (Bath, 2015, s. 3).

Den siste pilaren, følelsesregulering, omhandler evnen til kunne regulere sine egne følelser, hvor målet er å oppnå sinnslikevekt (Bath, 2015, s. 5). Små barn og spedbarn har ikke evnen til å kunne regulere sine egne følelser og er da avhengig av voksne som kan vise dem hvordan gjennom å være stabile, rolige, trøstende samhandlinger hvor de voksne snakker rolig og sakte. Små barn og spedbarn lærer etter hvert selvregulering gjennom å speile de voksnes handlinger og holdninger, altså de lærer gjennom samregulering. Samregulering med eldre barn og unge mennesker byr derimot på en litt større utfordring for de voksne. Her må de voksne ha bedre forståelse av hva de gjør og bedre selvkontroll over sine egne følelser og handlinger slik at de ikke speiler barnas aggressive holdninger og trusler. Men prinsippet, samregulering, gjelder også med dem (Bath, 2015, s. 6).

4.3 Tilknytningsteori

Jeg har valgt å fokusere på tvangsbruk overfor barn i min problemstilling og av den grunn ser jeg det hensiktsmessig å legge til teorien om tilknytning. I barnevernsarbeid er det ofte barn som har dårlige tilknytningsstrategier grunnet tidligere erfaringer. For å fremme god behandling for barna må først og fremst tilknytningen mellom dem være god og stabil.

Tilknytningsteorien handler om tilknytningsbåndet mellom personer som er viktige for hverandre. Barn som har opplevd omsorgssvikt kan likevel ha evnen til å knytte seg til andre personer, men det vil de gjerne trenge hjelp til. De vil ha utfordringer med å gå inn i relasjoner seinere i livet fordi de vil oppleves som utrygge.

Sammen med kollegaer utarbeidet den kanadiske psykologen Mary Ainsworth et skjema som beskriver de karakteristiske kjennetegnene for hver gruppe. Det første mønsteret kalles trygg tilknytning (som er mønster én eller B). To personer som har en trygg tilknytning til hverandre vil kunne vise mer tilfredshet med båndet deres. Et slikt forhold vil også vise seg å være mer stabile og kan vare lengre (Kvello, 2015, s. 83) For et barn vil den kunne vise trygghet når den er ute og utforsker, men når barnet trenger trøst eller er usikker vil den vende tilbake til omsorgspersonen sin som er den trygge basen. Barnet vil også vise savn for omsorgspersonen sin ved adskillelse og viser aktiv glede ved gjenforening (Sommerschild et al., 2015, s. 24).

Det andre mønsteret kalles avvisende eller unnvikende tilknytning (som er mønster to eller A). Personer med dette mønsteret ønsker gjerne en litt lengre emosjonell distanse fra den andre personen som de har et bånd med (Kvello, 2015, s. 83). For barn vil det kunne observeres med at den er interessert i å utforske, men viser ikke store tegn på engstelse eller savn ved adskillelse fra omsorgspersonen. Barnet bruker omsorgspersonen sjeldnere som trygg base når den blir usikker (Sommerschild et al., 2015, s. 24).

Det tredje mønsteret kalles ambivalent tilknytning (som er mønster tre eller C). Personer med et slikt tilknytningsmønster vil gjerne kunne kjenne på et savn fordi de ønsker gjerne å ha en mer emosjonell nærhet til den andre personen, for eksempel en partner (Kvello, 2015, s. 83). Hos barn vil vi kunne se at barnet kan være passiv, gretten eller veldig engstelig over å komme inn i et ukjent rom, og lar seg ikke bli engasjert i leker. Når barnet blir adskilt fra omsorgspersonen sin vil den kunne vise urolighet og ved gjenforening begynner barnet å veksle mellom å være sint og avvisende overfor omsorgspersonen til å søke kontakt (Sommerschild et al., 2015, s. 24).

Det fjerde mønsteret kalles disorganisert tilknytning (er mønster fire eller D). Her kan barnet vise å være forvirret av å komme inn i et ukjent rom. Det barnet kan vise er små biter av atferdsmønstre som kan ligne på de andre tre mønstrene (Sommerschild et al., 2015, s. 24).

Barn som har «næringsgivende» omsorgspersoner som har en sunn holdning til utforskning og aktivitet, og som samtidig er emosjonelt tilgjengelig for barna når de er usikre, er barn som kan utvikle en oppfatning av seg selv som kompetente og verdifulle. Denne prosessen starter allerede når de er spedbarn. Spedbarnet samler på alle de erfaringene fra samspillet sammen

med de nære omsorgspersonene sine. Dette kalles også for «indre arbeidsmodeller» (Sommerschild et al., 2015, s. 26).

5. Dempende strategier og bruk av tvang i barneverninstitusjoner

I dette kapittelet skal jeg drøfte problemstillingen min. Den dreier seg om hvordan bruk av dempende strategier kan føre til redusert bruk av tvang på institusjoner i barnevernet. Det første jeg vil ta for meg er hvordan vi i dag møter barna på institusjoner, og hvordan vi bruker tvangstiltak. Jeg har også skrevet om hvordan tvang påvirker barna. Jeg vil drøfte hvordan vi kan identifisere trigger som aktiverer barnas alarmsystem og som gjør at de faller utenfor sitt toleransevindu. Jeg skal anvende de teoretiske begrepene jeg redegjorde for i forrige kapittel når jeg drøfter problemstillingen.

5.1 Hvordan møter vi barnet på institusjoner?

Barneverninstitusjoner har som hovedoppgave å være et hjem for beboerne sine. Det betyr at barna som bor der skal kunne betrakte institusjonen som et trygt og omsorgsfullt hjem. Men barneverninstitusjonene skal også sette grenser og rammer slik at barna kan få et meningsfylt opphold og behandling (Halvorsen, 2006, s. 72). Den store utfordringen er når tvang blir utført ovenfor et barn, eller et barn vitner til tvang som blir utført mot en annen, vil de trygge rammene kunne falle vekk, i alle fall for en periode. I en normalsituasjon vil ikke slik tvang bli sett på som nødvendig, en mor legger ikke barnet sitt i bakken med sin fulle og hele vekt over dem for å roe dem ned. De blir som oftest heller sendt på rommet eller får husarrest. Men det er ikke alltid det er en slik «normalsituasjon» på institusjoner. Barna er plassert på institusjonen, hjemlet i § 4-4 på grunn av omsorgssituasjonen hjemme, eller etter § 4-24 eller 4-26 (Barnevernloven) på grunn av egen risikoatferd. De voksne på institusjonene som har ansvar for barna trer inn i rollen som forelder men har ikke den samme «friheten» som en forelder har, med det mener jeg ikke at foreldre har full frihet over sine barn heller. Om en voksen på institusjon velger å bruke tvang må det foreligge god lovlig grunn for en slik handling.

I de fleste tilfeller hvor tvang er blitt sett på som nødvendig, er det alltid noe som forårsaker slik atferd hos barna. Noen triggerer som ligger i det skjulte som vi voksne ofte ikke ser før det er for sent (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 11). Hva disse triggerne går ut på

er tema i neste delkapittel (5.3). Tvang skal kun brukes når det er nødvendig, som jeg har tidligere har påpekt. I noen tilfeller må en ty til nødrett eller nødverge for å avverge potensielle farer for liv og helse, enten for barnet selv, for andre rundt ham eller henne, eller omgivelser (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2012, s. 21). Her kommer den yrkesetiske delen inn også. Vil tvangstiltaket hindre mer skade enn hva tiltaket kan påføre? (FO,2015). Men det å utføre et tvangstiltak overfor en beboer betyr ikke at det kun skal handle om nødrett eller nødverge. Det fins mange forskjellige former for tvang (som jeg har tidligere nevnt i kapittel 3.2), men ingen av de ulike måtene skal utføres før man har prøvd andre mulige tiltak først (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 2). Det er først når det er helt nødvendig at man skal bruke tvang, men da er det viktig å huske at tvangstiltakene skal opphøre umiddelbart når faren er avverget og situasjonen er ufarliggjort (Rettighetsforskriften, 2011, § 14). En må tenke over barnas trygghet, Baths første grunnpilar, på institusjonen når det vurderes tvangstiltak. Det viser seg at mange barn mister den tryggheten de eventuelt hadde på institusjonen om tvangstiltak blir brukt (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 38). Barn mister tillit til voksne som bruker tvangstiltak, dette vil også påvirke den relasjonen mellom dem og fremtidig relasjonsbygging, Baths andre pilar. Det viser seg at barna lukker seg for de voksne og får større utfordringer å kunne snakke ærlig med dem (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 15).

Uansett hvilken form for tvang man velger å utføre, skal tvangsprotokoller skrives. I disse protokollene skal årsaksforklaring foreligge tydelig, hvilke lover og regler man følger eller har fulgt. En skal gjennomgå protokollen så snart som mulig sammen med barnet, oppklare eventuelle misforståelser og føye til barnets synspunkter. Barnet skal tilbys hjelp til å skrive en eventuell klage på tvangsbruken, og barnet signerer på at protokollen er gjennomgått med ham eller henne. Om barnet ikke ønsker å signere, legger en ved opplysninger om det, og sender protokollen uten opphold til både Barneverntjeneste og Fylkesmannen (Rettighetsforskriften, 2011, §§ 26 og 27).

Barns perspektiver på tvangsbruk er ikke forsket mye på gjennom de siste tiårene. Ulset og Tjelflaat har skrevet en artikkel fra 2013 som bygger på en tidligere undersøkelse fra 2012 om ungdommers egne erfaringer og meninger om tvangsbruk. Selv om denne undersøkelsen er over 5 år gammel, finner jeg det interessant å se om perspektivene på tvangsbruk har forandret seg fra da til nå. Det er bekymringsfullt at ungdommene finner tvangsbruk skremmende og krenkende, men samtidig ser de på tvangsbruk som vanlig i institusjonslivet (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 14).

I kapittel 3 tar jeg for meg Reimes artikkel. I den artikkelen forteller Reime om to forskjellige måter å se barnet på, «det uansvarlige barnet» og «det kompetente barnet». Det er ikke vanskelig for oss som voksne, som har et ønske å hjelpe barn, å forstå at vi ofte ser «det uansvarlige barnet». Ofte kommer barna fra en oppvekst som har preget dem med negative erfaringer og vi ønsker å gi dem rikelig med omsorg og beskyttelse. Barn som kommer fra slike oppvekster har utviklet egne strategier for å ta vare på seg selv, både psykisk og fysisk. Det kan virke påtrengende for barn når mange voksne plutselig skal være tett på dem hele tiden. Hvorfor kan ikke synet på «det kompetente barnet» stå sterkere i slike tilfeller? De er åpenbart kompetente nok til å ta vare på seg selv, uansett hva midlene er. Synet på «det kompetente barnet» mener noen av Reimes informanter er litt utfordrende å ta hensyn til, spesielt når synet på «det uansvarlige barnet» står tradisjonelt mye sterkere.

Når et barn med disorganisert tilknytningsstrategi (D) blir plassert på en institusjon vil det være forståelig at det barnet vil være forvirret av å være et sted hvor han eller hun ikke kjenner. utfordringen for de voksne vil være å kunne etablere en relasjon til dette barnet, på grunn av typen tilknytningsstrategi han eller hun har (Sommerschild et al., 2015, s. 24). Barnet kan ha biter av alle de tre andre tilknytningsstrategiene (B, A og C). En av dem er ambivalent. Denne tilknytningsstilen til barnet vil vise seg i form av at barnet kan være avvisende og gretten, eller passiv. I ukjente rom eller miljøer vil barnet være engstelig og urolig, og om barnet har fått en til dels god kontakt med en voksen kan barnet vekse mellom å være sint på denne voksenpersonen til å søke kontakt og trøst (Sommerschild et al., 2015, s. 22). Her må de voksne være bevisst på tilknytningsstilen til barnet, ellers vil det bli utfordrende å jobbe over tid i vekslingen mellom avvisning og klamring.

Noen av Reimes informanter mener at «det kompetente barnet» skal få god, åpen informasjon om deres rettigheter, men samtidig ligger de litt av ansvaret over på barnet (Reime, 2017, s. 11). En del av barna vet godt hva deres rettigheter er, eller at de klarer å finne det ut på egenhånd uten hjelp fra de voksne, og noen ganger kan barna mer enn hva de voksne kan (Reime, 2017, s. 11). Det tradisjonelle synet på barna som «det uansvarlige» blir testet ut på dette området her. De voksne ser tydelig at barna klarer å finne dette ut på egenhånd og dermed plasserer de også ansvaret over på dem om de vil for eksempel ta kontakt med tilsynsmyndigheten. På en side kan man se på dette som en del av omsorgen som de voksne ønsker å gi, men på den andre siden står synet på «det kompetente barnet» mye sterkere akkurat her.

5.2 Hvordan påvirker tvang barna

Ungdommer som var vitner til tvang mot andre over tid viste mindre og mindre følelser til hendelsene og var mindre kritisk (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 10). Ungdommene som deltok i undersøkelsen til Ulset og Tjelflaat var alle plassert på institusjoner som ikke hadde noen rutinemessig oppfølging av ungdommene som var vitne til tvangsbruken. De fastslo dermed at barna fant det nødvendig å normalisere tvangsbruken og utviklet strategier som virket beskyttende for dem, siden de ikke fikk hjelp til å bearbeide og snakke om det de har opplevd (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 10-11). De ungdommene som utviklet slike strategier viser tegn til unnvikende tilknytningsmønster (A) siden de velger å ikke knytte seg til hendelser eller situasjoner, dette gjelder også emosjonelt. Som nevnt 4.3 vil barn med slik tilknytningsmønster ikke vise stor engstelse og de ønsker emosjonell distanse (Kvello, 2015, s. 83; Sommerschild, 2015, s. 24). Ungdommer som har et underutviklet alarmsystem kan reagere forskjellige når de er vitne til tvang. Men ungdommene som nettopp er nevnt ser ut til å falle ut av sitt toleransevindue og havner i hypoaktivitet, hvor de kan oppleves som passive og med redusert puls (Nordanger & Braarud, 2014, s. 3). Det ungdommene trenger hjelp til er å kunne ha en å snakke med for å prosessere hva de opplever og samtidig trenger de hjelp til å komme seg inn i den optimale sonen sin (toleransevinduet) hvor de er mest egnet til å ta for seg nye strategier.

Selv om Reimes artikkel er seks år gammel, tenker jeg den fremdeles er gyldig. En rapport fra Forandringsfabrikken Kunnskapssenter som kom ut januar 2019 bekrefter at ungdommene følte seg utrygge når tvang ble brukt mot dem. Svar som går igjen i denne rapporten er at ungdommene føler seg hjelpeløse eller maktesløse, er livredde og opplever tvangen svært nedverdiggende (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 17). Det ungdommene fra Ulset og Tjelflaats artikkel mente var viktig derimot, for å bygge gode relasjoner, var at de ønsket mer kontinuitet og uformelle samtaler sammen med de voksne, hvor de voksne viste ektefølt interesse og gjensidighet (Ulset & Tjelflaat, 2013, s.14. I tråd med min problemstilling kan dette vise seg til å være viktige strategier som kan dempe eller redusere eventuelle tvangstiltak i fremtidige situasjoner. Ungdommene i denne artikkelen mente at dette ville føre til mer tryggere rammer og redusert bruk av tvang (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 14). Dette sammenfaller med ungdommenes svar i rapporten fra Forandringsfabrikken, hvor de legger vekt på trygghet, varme, at voksne viser at de bryr seg om dem, mindre felles regler og at voksne møter hver ungdom ulikt, fordi alle er unike og trenger forskjellige grenser (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 23-27). Dette vil også være det essensielle

arbeidet i traumebevisst omsorg hvor de tre grunnpilarene (trygghet, relasjon og følelsesregulering) må stå sterkt for å fremme positiv bedring og behandling (Bath, 2015, s. 6). Dette kan ses på som dempende strategier som forebygger eventuelt utagering og bruken av tvang. Om de voksne virkelig tar seg tid til å bli kjent med hvert enkelt barn og barnet kan se at de voksne virkelig bryr seg om ham eller henne.

Ungdommene som har svart i rapporten fra Forandringsfabrikken sier altså at de ønsker mer varme og trygghet i møte med miljøterapeutene, og da er det viktig å være bevisst på at det er veldig vanlig for alle mennesker i møter med andre at de ofte speiler hverandre. I barnevernsarbeid må vi voksne være svært oppmerksom på slik oppførsel. Å arbeide med barn som kommer fra mange forskjellige sosiale, kulturelle og familiemessige bakgrunner vil trenge forskjellige behandlinger. Slikt arbeid er ikke lett, og det er overhodet ikke noe som kan utføres over kort tid. Det er svært tidkrevende og energikrevende for alle parter (Nordanger & Braarud, 2014, s. 10). Vi voksne må være svært reflekterende over arbeidet vårt i enhver handling vi utfører. I et møte med en aggressiv andrepert vil den ene ofte speile den andre, altså at vi svarer med aggresjon i stedet for å holde hode kaldt og respondere rolig. Vi må med andre ord kunne klare å stå imot vårt eget instinkt med å gi aggresjonsbaserte responser på aggressiv atferd, og hele tiden være bevisst og reflektert over våre egne toleransevinduer (Nordanger & Braarud, 2014, s. 10). En annen dempende strategi for redusering av tvang er samregulering. Som nevnt i kapittel 4.2 handler samregulering om å kunne lære selvregulering fra omsorgspersoner gjennom å speile dem (Bath, 2015, s. 6). Dette er tross alt ikke noe veldig nytt og de fleste miljøterapeuter vet hva dette er. Men spørsmålet er hvor godt vi bruker dette verktøyet. Som jeg har nevnt vil alle mennesker speile den andre den er i en interaksjon med. Barn og ungdommer speiler de voksnes tone i samtaler og deres holdninger.

I kapittel 4. tar jeg for meg hva utviklingstraumer og traumer er. I tillegg tok jeg for meg kort hva PTSD er. I rapporten fra Forandringsfabrikken Kunnskapssenter komme det frem fra flere av informantene, hvor mange har hatt en oppvekst preget av vold og overgrep, at de opplever flashbacks fra tidligere opplevelser. Dette gjelder også ungdommer som ikke lengre bodde på institusjoner, hvor de kjente enten en lukt fra da tvang ble brukt mot dem i institusjonen eller de møtte et blikk som lignet det av en voksen som jobbet der hvor de var plassert (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 29). Det komme tydelig frem at tvangsbruk ofte påfører barna større skade enn hva tiltaket opprinnelig er der for. Selv om skaden ikke påføres fysisk blir barna skadet psykisk av den. Flere ungdommer som deltok i

Forandringsfabrikkens rapport går i behandling fordi de trenger å bearbeide de situasjonene hvor tvang blir brukt mot dem. Men en del av de ungdommene har utfordringer fremdeles og mesteparten av dem har ikke fått ytterlige hjelp i etterkant (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 29). Tvangstiltak gjør det også veldig vanskelig for tilknytningen, spesielt hvis barnet har en usikker eller disorganisert tilknytning, mellom voksen og barn. Barnet får større problemer med å ha tillit til en voksen som har for eksempel lagt ham eller henne i bakken (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 23). De fleste barna har opplevd en eller annen form for traume eller utviklingstraumer. Når en voksen utfører et tvangstiltak overfor et barn er det forståelig at det barnet mister sin tillit til den voksne. Hva skjer så videre for det barnet sin behandling? Slike spørsmål er viktig å ha med seg når man i det hele tatt vurderer et tvangstiltak. Hva er konsekvensene av dette tiltaket kontra andre dempende strategier? Ja, det er tidkrevende å utføre dempende strategier sammen med barnet. Men om de strategiene ikke påfører barnet noe negative langvarige skader, som det tvangstiltak kan gjøre, er ikke det da vår plikt å prøve de så langt det lar seg gjøre? For å klare dette må vi identifisere hva som trigger barnet. Dette er tema i siste del av drøftingskapittelet.

5.3 Identifisering av triggere

I traumebevisst omsorgsarbeid jobber man for å kunne unngå alarmaktivering hos barna. For å kunne motvirke slik aktivering best mulig må relasjonsbygging, følelsesregulering og trygghet settes i fokus. Tryggheten til barnet må etableres først, uten den vil ikke en god behandling kunne startes. Tryggheten vil fremme en atmosfære og miljø slik at barnet kan fokusere mer på normale utviklingsprosesser (Bath, 2015, s. 2). Videre må kommunikasjonen tilpasses, for begge parter, og kroppsspråket. På denne måten kan en behandling trygt gå fremover for barnet og en utvikling vil fremmes. Barn trenger og må ha gode regulatorer for å kunne utvikle seg selv til fungerende, stabile og regulerende mennesker (Nordanger & Braarud, 2014, s. 9).

Å arbeide med traumebevisst omsorg og barn som har opplevd traumatiske hendelser er ikke alltid like lett. Det vil være mange triggere som ligger i det skjulte klare for å utløse voldsomme følelser hos barna. Det er da vår jobb å identifisere disse triggerne slik at vi kan unngå å utløse alarmsentralen til barna, altså ty til dempende strategier før barnets alarmsystem utløses. Vi som voksne vil da bli barnas andre-regulatorer som bistår, hjelper, med å kunne regulere barna, selv når alarmsentralen deres er utløst. Da må vi være der for å

kunne hjelpe dem med å kunne regulere seg inn igjen i toleransevinduet. For eksempel bruke pilarene til Bath (2015). Om barnets alarmsystem er utløst må vi voksne jobbe med å trygge barnet, samtidig må vi voksne jobbe sammen med barnet og bruke samregulering for å hjelpe barnet å komme seg opp eller ned til den optimale sonen sin. I tillegg når et barn sitt alarmsystem er utløst og barnet føler seg redd eller såret vil det åpne opp en mulighet for de voksne med å skape en relasjon med dem. Når barn enten er syk, redd, såret eller ensom vil de oftest legge fra seg de forsvarsmekanismene mot voksne (Bath, 2015, s. 4). Slik vil arbeidet med traumebevisst omsorg se ut. Vi må fokusere på gjentakelse over tid, samtidig som vi har stort fokus på toleransevinduet. Barna skal også bli informert om toleransevinduet slik at de også får en bedre forståelse over hva det er og betyr for dem (Nordanger & Braarud, 2014, s. 9).

Å identifisere triggere som utløser slike utbrudd hos barna er ikke lett. Om barnet er nylig ankommet institusjonen vil mye av arbeide være å kartlegge triggerne først. Med det mener jeg å begå «feil» sammen med barna slik at alarmsystemet deres aktiveres. I ettertid må vi voksne finne ut hva i den situasjonen var det som utløste barnets alarmsystem og deretter finne strategier slik at barnet unngår de triggerne i fremtiden. Dette var også mye av mitt arbeid når jeg jobbet på institusjon. Jeg kom opp i situasjoner hvor barnas alarmsystem ble aktivert og jeg forstod ikke hva som foregikk der og da, men i senere tid med reflektering sammen med andre voksne rundt situasjonen fant vi ut hva som trigget dem, og vi ble oppmerksom på hva vi selv gjorde. I de fleste tilfeller som jeg erfarte var det vi voksne som utløste barnets alarmsystem, vi var triggerne selv. Enten på grunn av for eksempel en bestemt måte vi stod på eller en tone i stemmeleiet vårt som minnet barna om noe annet.

Barn som har opplevd traumatiske livshendelser og som ikke har hatt omsorgspersoner som ivaretar dem og bearbeider deres minner og følelser sammen med dem vil kunne få flashbacks eller påtrengende minner tilbake når de blir lagt i bakken. Dette kan også være en trigger for barn. Om barnet har vokst opp under et voldelig miljø, vil barnet kunne føle de samme følelsene når et tvangstiltak blir brukt mot ham eller henne. Om barnets alarmsystem er utløst på grunn av en trigger som vi voksne ikke var oppmerksom på vil ikke tvangstiltak være til stor hjelp om den kun plusser på hva barnet allerede føler. Vi må huske den etiske delen av slikt arbeid, passe på at vi ikke påfører barnet mer skade enn hva vi prøver å unngå (FO, 2015). Om barnet gjenlever en flashback fra et tidligere traume og vi voksne skal utføre et tvangstiltak som kan påføre barnet enda en flashback fra tidligere liv, vil det kun føre til ytterligere skader. Triggere kan komme i mange forskjellige former. Det kan være for

eksempel lukt, en bestemt tone i stemmeleiet og lyd (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 19). Det er viktig at vi voksne alltid har dette med oss i bakhodet og viser til barna at vi forstår hva som foregår i situasjoner hvor barna har vonde følelser, selv om vi gjerne ikke vet der og da hva som trigget dem (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019, s. 25).

6. Avslutning

Hva tvang er og hvordan tvangsbruk kan påvirke barn er det sentrale tema i denne oppgaven. Problemstillingen min dreier seg om hvordan dempende strategier kan redusere tvangsbruk på barneverninstitusjoner. Med dempende strategier mener jeg for eksempel bevisst bruk av rolig stemmeleie, ikke-konfronterende holdninger, avslappede synlige hender eller å prate rolig for å unngå eskalering av situasjonen. Som teoretisk referanseramme har jeg blant annet brukt kunnskap om utviklingstraumer og hva traumer er. I tillegg tok jeg for meg hvordan hjernen utvikler seg, barns alarmsystem og toleransevindu. Jeg har også vist til viktigheten av å ha kunnskap om de ulike tilknytningsmønstrene barn kan ha, slik at vi møter dem på best mulig måte.

Jeg har skrevet om hvordan vi ser på barnet og dets egenskaper, og beskrevet hvordan ulike former for tvang utføres i barneverninstitusjoner i dag. Hva det er som utløser smerteuttrykkene hos barn, og hvordan vi ser oss nødt til å regulere deres atferd, er essensielle tema for etisk refleksjon som vi må bruke i daglig miljøterapi. Hovedmålet er, som tidligere nevnt, å ikke gjøre større skade på barnet enn hva vi prøver å unngå. Vi har etter hvert fått kjennskap til hvordan barn opplever tvangstiltak, eller å være vitne til det, og denne kjennskapen må vi bruke inn i våre refleksjoner.

For å unngå å aktivere alarmsystemet, blir det viktig å kunne identifisere triggerne hos barna. Klarer vi det, kan vi også klare å redusere bruken av tvang. Som et resultat av denne oppgaven, ser jeg at de tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg; nemlig trygghet, relasjon og følelsesregulering (Bath, 2015), vil være de beste dempende strategier vi har. Barn kan aldri få nok kjærlighet.

7. Litteraturliste

Amble, L., & Dahl-Johansen, C. (2016). *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Bath, H. (2015). The three pillars of TraumaWise care: Healing in the other 23 Hours1. *Reclaiming Children and Youth*, 23(4), 5-11. Hentet fra <https://searchproquest-com.galanga.hvl.no/docview/1655359123?accountid=15685>

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk

Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2012). *Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)*. (Rundskriv Q-19-2012) Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/e0c9476c97144f6ab2bf8aa04e0fecb6/rundskriv_om_retningslinjer_til_rettighetsforskriften_20_06_2012.pdf

Fellesorganisasjonen. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument – for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/13117351548957631/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989. Henter fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

- Forandringsfabrikken Kunnskapssenter. (2019). *Hvis jeg var ditt barn – om tvang i barneverninstitusjon*. Hentet fra [file:///C:/Users/danie/Downloads/Hvis_jeg_var_ditt_barn_barnevern-uten-bilder_Forandringsfabrikken-Kunnskapssenter-2019%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/danie/Downloads/Hvis_jeg_var_ditt_barn_barnevern-uten-bilder_Forandringsfabrikken-Kunnskapssenter-2019%20(1).pdf)
- Forskrift om tilsyn med barneverninstitusjoner. (2003). Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling (FOR-2003-12-11-1564). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-11-1564>
- Halvorsen, T. (2006). *Miljøarbeid: Teori og praksis* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Hart, S., & Lindahl Jacobsen, S. (2018). Zones of Proximal Emotional Development - Psychotherapy Within a Neuroaffective Perspective. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 17(1), 28-42. Hentet fra <https://www.tandfonline.com/galanga/hvl.no/doi/full/10.1080/15289168.2018.1425588>
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2015). *Mellom ordene – kommunikasjon i profesjonell praksis* (utg. 1). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko – skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk
- Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget
- Malt, U. (2018, 29. september). Traume. Hentet fra <https://sml.sn.no/traume>

Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2014). Regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell i en ny traumepsykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 51 (7), 530-536. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2014/07/regulering-som-nokkelbegrep-og-toleransevinduet-som-modell-i-en-ny?redirected=1>

Reime, M. A. (2017). Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 17 (01), 22-39. Hentet fra https://www-idunn.no.galanga.hvl.no/tnb/2017/01/mellom_uansvarlig_og_kompetent_forstaaelser_av_barnet_og_r

Rettighetsforskriften. (2011). Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (FOR-2011-11-15-1103). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103?q=Rettighetsforskriften>

Sommerschild, H., Garløv, I., Grøholt, B., & Weidle, B. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri* (5.utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget

Strand, V. B., (2017, 25. september). Barnekonvensjonen. Henter fra <https://snl.no/Barnekonvensjonen>

Ulset, G., & Tjelflaat, T. (2013). Ikke et sted å kalle et hjem? – Betydningen av tvangsbruk ved opphold i barneverninstitusjon. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (02), 69-83. Hentet fra https://www-idunnno.galanga.hvl.no/tnb/2013/02/ikke_et_sted_aa_kalle_et_hjem_betydningen_av_tvangsbruk

Youtube. (2014, 19. mars). Traumefeltets mest «hendige» modell?. Hentet fra https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=Sz5IJj4t6c